

ዕሙት ጽልኢ አብ ወያነን ትግራዎትን ብዘይኣፈላለይ

ዶ/ር ብርሃነ ወልደሚካኤል (18-11-2020)

ውሑዳት ኤርትራውያን አብ ወያነ ክቱር ጽልኢ ዘሕደሩ ኣሎው። ገለሞኽኦ ወያነን ሀዝቢ ትግራይን ብዘይኣፈላለይ ኢዮም ጽልኡም ዝገልጽዎ። እዚ ስምዒት እዚ ግና ካብ ምንታይ ዝነቐለ ኮንዩ?

ዓሌታዊ ምትእስሳር ሀዝብታት ትግራይን ኤርትራን ዘይክሓድ ሓቂ ኢዩ። ከም ሓይ ዓሌት (አግእዝያን - ናይ ሎሚ ተዘረብቲ ትግራይን ትግራይን/ትግራይት) አብ ታርኻዊ ጉዕዞኦም ዘተብኑ ስልጣንን ናይ ንግስነት ፍጻሜታትን ኣመስኪሮም ኢዮም። እቲ ግዝኣቱ ክሰብ መርዌ ሱዳንን፣ ስግር ባሕሪ የመን ኣስፋሕፊሑ ዝነበረ ግዝኣት ኣኸሱም ምጥቃስ ይክኣል። ብኣንጻሩ ክኣ አብ ገለ ሀዝብታት ግፍዕታትውን ተፈጻሞም ኢዮም። አብ ርሑቕ ከይከድና፣ ብዘበን ሃገይ ዮውሃንስ አብ ልዕሊ ኣመንቲ እስልምና ዝተገብረ ግፍዒ አብ ተዘክሮ ኤርትራውያን ጸኒሑ ኢዩ። ነቲ ዝነበረ ተዘክሮ ብዝያዳ ዘጋደዶ ግና እዚ ብወራር ወያነ ዝፍለጥ ኩናት ምስ ተውልዐ ኢዩ። ብኸመይ ተጀሚሩ መንክ ኢዩ ተሓታቲ ብዘየገድስ፣ ወራር ወያነ ጠንቂ መቕዘፍትን፣ ምዝንባልን ምክልባትን ናይ ኣሸሓት ኤርትራውያን ኢዩ ኣኸቲሉ። ስለዚ በቲ ኩናት ወራር ወያነ ዝተጸልፈ ወገናት ምረቶም ክገልጹ ባህርያዊ ኢዩ።

ወራር ወያነ ንዓይውን ኣርኪብለይ ኢዩ። ምሩጻት ኣጉባዝ ቤተሰባይ አብ ኩናት ባድመ ጠፊኦም ኢዮም። ብዙሓት ኣዝማደይ ክኣ ካብ ጥጡሕ ናብርኣም ብሃንደበት ካብ ኢትዮጵያ ተሰጉጎም ኣደዳ ሕሰምን ሞትን ኮይኖም።

ሚዛን ሓቂ ምጉሳይ ግና ቅኑዕ ኣይኮነን። ኩናት ባድመ ብዕንደራ መራሕቲ ህግደፍ ዝተሰወረ ምኃኑውን ክዝንጋዕ የብሉን። ፈላሚት ናይቲ ኩናት ኤርትራ ከምዝነበረት ተረጋጊጹ ኢዩ። ዝኹን ኹይኑ፣ ኩናት፣ ንክልቲኦም ተራጸምቲ ብማዕረ ስለዝሃሲ አብ ልዕሊ ትግራዎት እንተኹነውን ሃስያ ወረዳ ኢዩ። ናይ ኩናት ሰዓሪ የሎን ዝብሃል ኣዛራባ ሓቂ ኢዩ።

ይኹን እንበር፣ ገለ መራሕቲ ወያነ ብሓላፍነት ዝሕተትሉ ገበናት አብ ልዕሊ ኤርትራውያን ፈጻሞም ኢዮም። እቶም ቀንዲ ናይቲ ጽልኢ ቀስቀስቲ ዝነበሩ ክኣ ገበሩ ኣስራትን ስዩ ኣብርሃን ዝተብሃሉ ኢዮም። ድልዮቶም ዝነበረሞ ነቲ አብ 80ታት ዝሓንጸጽዎ ናይ ዓባይ ትግራይ ካርታ ንምትግባር ኢዩ ነይሩ። እቲ ካርታ ንትግራይ ናይ ባሕሪ መራኸቢ ከምዝህልዎ ዝገብር፣ ክፋላት መሬት ኣምሓራ ዘጠቓልል ኢዩ ። በቲ ዝሓንጸጽዎ ካርታ መሰረት ክኣ፣ መራሕቲ ወያነ ኣብ ኢትዮጵያ ስልጣን ምስ ሓዙ ምሬት ካብ ኣምሓራ ወሲዶም ቀልጢፎም ኣብ ግዝእቶም ኢዮም ኣእትዮም። ከም ድልዮት ጸላእቲ ኤርትራ ዝነበሩ መራሕቲ ወያነም በቲ ዝተወልዐ ኩናት ባድመ ኣመኸንዮም ነቲ ናይ ሕልሞም ካርታ ኣብ ኤርትራውን ንምትግባር ኢዩ ነይሩ።

መለስ ዜናዊ ኣብቲ ዝነበረ ኩናት እንታይ ተራ ነይሩዎ ብዓቢኡ ተጸኒዑ ክምለስ ዝግብኦ ጉዳይ ኢዩ። ብርእይቶይ ግና፣ መለስ ዜናዊ ድልዮት ብዓል ስዩ ኣብርሃን ገብሩ ኣስራትን ከይትግበር መጉቱን ተኸላኺሉን ኢዩ።

ድሕረ ስዕረት ደርጊ፡ መራሕቲ ህዝባዊ ግንባር አብ ምድልዳል ስልጣኖምን ረብሓዊ ሃንፍነፍን ኢዮም ተወፊሩም። ሚዛን ሓይሊ ምስ ህዝባዊ ግንባር አብ ዝነበረሉ ጊዜ፡ ሃገራዊ ረብሓ ብምቕዳም ብዛዕባቲ ወያነ ዝነበሮም ናይ ዓባይ ትግራይ ሕልሚ መዕለቢ ክግበረሉ ምተገብአ ነይሩ። ናይ ዶባት ንጹር ምርድዳእ አብዘይነበረሉ ግዜ ኢዩ ነጻነት ኤርትራ ተአዊጁ። ብዓል ስዩ አብርሃን ገብሩ አስራትን ዝአመሰሉ ጸላእቲ ኤርትራ ተመሊሶም ክወቕኡኻ ከምዝኸእሉ አብ ግምት ምእታው፡ውን መድለዩ ነይሩ።

ናይ ኣሕዋት ጽልኢ ዓራቕ ስለዘይርከቦ ከቢድ ኢዩ። ንገለ ትግራዎት እዚ "ዓጋመ" ዝብል ናይ ደቂ ሹቕ አዛርባ ይስምዖም ኢዩ። ትግራዎት ብመግዛእቲ ኢትዮጵያ ተጨፍሊቐም አብ ዝነበሩሉ እዋን መዕቆቢቶምን መስደዲቶምን ኤርትራ ኢያ ነይራ። ብተዛማዲ ክም ድኻታት ተቐጺሮም ካብ ደቂ-ሹቕ ኤርትራውያን ናይ ምንእአስ ቃላት ይስንዘረሎም ነይሩ ኢዩ። እዛ ዓጋመ ትብል ቃልውን ገለ ኤርትራውያን ከም ጸርፊ ይጥቀሙላ ኢዮም። እዚ ግና አብቲ ውርዘይ ክፋል ህዝብና ተራ ዘይነበሮ ናይ ድሕረት መምዘኒ ቃል ኢዩ። ትግራዎት፡ አብ ጊዜ ስልጣኖም አብ ሙሉእ ኢትዮጵያ ብዘርአይዎ መስተንክር ናይ ልምዓት ጎስጓስ ክእለቶም አመስኪሮምን ርእሰ ተእማምነቶም አልዲሎምን ኢዮም። አብዚ እዋምንዚ ዓጋመ ኢልካ ምጽራፍ ተመሊሱ መገመቲ ብሃሊኡ ኢዩ ኹይኑ። ሕጂሞ ዝበዝሑ ኤርትራውያን ብኸእለት ትግራዎት ይድነቕን ይሕበኑን ኢዮም።

ክርዳድ አብ ጽሩይ እኽለ ከምዝርከብ፡ ገለ ኤርትራውያን ሕውነት ህዝብታት ኤርትራን ትግራይን ክዘርጉን ናብ ንቡር ክምለስን ክልዕልን ዘይምነይ አሎው። ሓይ ካብዚአም፡ ፕሮፌሰር አስመሮም ለገሰ ዝተባህላ ዓደምሓራ ዝዓብዩ ኤርትራዊ ብዙሕ ንህዝቢ ትግራይ ዘነኣእስ ዘረባ ነይሩ። እሱ ኸኣ፡ በቲ ካብ 1998 ክሳብ 2000 ዝተኸየደ ኩናት ወተሃደራት ወያነ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ሳሆ ብዙሕ ግፍዒ ስለዝፈጸሙ ብወግዒ ይቕሬታ ከይሓተቱ ዝኾነ ይኹን ርክብ ክግበር ዩብሉን ይብል። ቀዲሉውን ህዝቢ ትግራይ ርእሰ ተአማምነት ዘይብሉ ህዝቢ ኢዩ ብማለት ኣነኣኢሱ። ካልእ ማልእ ዘገርም ዓጀውጀው እውን ተዛሪቡ። ብወገነይ፡ አብቲ ጊዜ ኩናት ዝተገብረ ግፍዒ ተሓላቂ ኩይኑ ፍትሒ ንምርካብ ክጽዕር ዝግብኦ ዝነበረ፡ መንግስቲ ድኣ ዩብልናን እምበር፡ ኢት አብ ኤርትራ ዘሎ ስርዓት ኢዩ። ተሓታቲ ኸኣ እቲ ሽዑ አብ ስልጣን ዝነበረ መንግስቲ ኢትዮጵያ እምበር ህዝቢ ትግራይውን ኣይኮነን።

ሓንቲ አብ ሓቂ ዝተመርኩሰት ዛንታ ከልዕል። አብቲ ጊዜ ኩናት ባድመ፣ ሓይ ወዲ ሓብተይ ዝኾነኒ ተወጊኡ ስለዝነበረ ብወተሃደራት ኢትዮጵያ ተቃሒዙ። ውጉእ ስለዝነበረ ግና ሓይ ሓላፊ ዝነበረ ትግራዊ ተሸኪምና ናብ ሕክምና ነብጽሕዮ ኢሉ ይእዝዝ። እቶም ካልኣት ሕጂ ነቃብጾ ክብሉ ከሎዎ ንሱ ግና 'ያላ' ተሸከሙ ኢለኩም ኣሎኹ ኢሉ አብ ሕክምና ኣብጺሑ ካብ ሞት ኣድሒንዎ። ተሸኪሞም ክኸዱ ከሎው ነቲ ወዲ ሓብተይ ከምዚ ዝአመሰለ ናይ መጸናንዒ ቃላት'ውን ተዘሪቡ " አታ ወዲ ኣጆኻ ክትሓቂ ኢኻ - መንግስታት ኢዮም ኣዚዞም እምበር ንሕና ክልተ ኣሕዋት ህዝብታት'ይ አብ ከምዚ ደማዊ ኩናት ምእታው ምተገብኣና" ኢሉዎ። ክሳብ ዝሓቂ ተመላሊሱ ኸኣ በጺሕዎ። ውርዘይ ዘረባን ሕውነታዊ ተግባርን ማለት ከምዚ ኢዩ። ስለዚ፣ እዚ ዘዩደሊ ናብ ትግራዎት ዝቐንዐ ዘለፋታት ክጠፍእ ኣሎዎ። እምበርከ፡ ንሓውኻ ዝኾነ ህዝቢ ከተነኣእስ ከሎኻ ንገዝእ ርእስኻ ምንእአስዶ ኣይኮነን ኢዩ? ትግራዎት ኣሕዋትና ስለዝኾኑ'ይ ኣይኮኑን ንብዙሓት ስይተኛታት ኤርትራውያን ኣዕቀብም ዘሎው? ሓውና መለስ ዜናዊ አብ ስልጣን ኣብ ዝነበረሉ ግዜ፣ ንደቅና/ኣሕዋትና/ኣሓትና ክሳብ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ደረጃ ክምሃሩ ፈቐዱ ነይሩ ኢዩ። እዚ ዕድል እዚ ግና ብትእዛዝ ናይ ኖቤል ተሸላሚ ኣቢይ ኣሕመድ ተቐሪጹ ኢዩ ዘሎ።

ምስ እዚ ዝተባህለ ምትሕሓዝ ዘሎዎ ሓንቲ ጉዳይ'ውን ኣላ። ብዘርእዎ ትግራዎት ከይኖም ኣብ ዝልዓለ መሪሕነት ኤርትራ ዝበጽሑ ሰባት ከምዘሎዉ ኩልና ንፈልጥ ኢና። እዚ ኣቶም መበቆሎም ትግራዎት ይኹኑምበር ኣብ ኤርትራ ተወሊዶም ዝዓበዩ ብምኃኖም ዝኾነ ይኹን ሕቶ ክልዓል ኣይምተገብኡን። ክሕተቱ ዘሎዎም ብተግባራቶም እምበር ብመበቆሎም ኣይኮነን። ኣብ ምዕራብ ሃገራት ምሉእ ዜግነት ብሓዲር ጊዜ ረኺብና እንዳተቐመጥናስ ኣብ ኤርትራ ተወሊዱ ንዝዓበዩ 'ትግራዎይ' ብዘዕባ መንነቱ ኣልዒልካ ምዝራብ ዘሕፍር ኢዩ። ዘለፍ ኣስመሮም ለገሰ ነዞም መበቆሎም ትግራይ ዝኾኑ ኣብ መሪሕነት ኤርትራ ዘሎዉ ዘጠቓለለ ዶክተር ይኸውን? ዓለም ግርምቢጥ ኩይኑ ግና፡ ኣስመሮም ለገሰ ነቲ ብመበቆሎ ትግራዎይ ዝኾነ መራሒ ህግደፍ ከሓጉስ ኢሉ ዝተዛረበ ኢዩ ዝብሉውን ኣሎዉ። ንሓደ መበቆሎ ትግራዎይ ዝኾነስ ትግራዎት ብምንሻው ከተሓጉሶ? ኣብ ምንታይ ሕሱር ጊዚ በዲሕና ከምዘለና ኢዩ ዘርእዩካ።

ኣብ መወዳእታ፡ ሕውነት ህዝቢ ትግራይን ኤርትራን ኣብ ምክብባርን ምትሕብባርን ዝተመርኮሰ ኢዩ ክኸውን ዝግባእ። ምትሕብባር ስለዝነበረ እኮ ኢዩ ኣብ ሻዱሹይ ወራር ተሃንዲዱ ዝመጸ ሰራዊት ደርጊ ዝተሓምሸሸ! ምትሕብባር ስለዝነበረዎ ኣይኩነን እቲ ኣብ ኣፍሪቃ ዝሓየለ ሰራዊት ኢትዮጵያ ተሳዒሩ ስርዓት ደርጊ ነበረያ ነበረ ዝኾነ። ስለዚ፣ ኣሕዋት ህዝብታት ኤርትራን ትግራይን ብዕምቁት ክሓስቡን፣ መኻሰብ ናይ ምክብባርን ምትሕግጋጋዝን ክርድኡ ይግባእ። እሽሓት ኤርትራውያን ዝተሰዉኡሉ ልኡላውነት ኤርትራ ብዝኾነ ዓይነት ዝትንክፍ ኣይኩነን። ንዕኡ ዝትንክፍ እሞ ኣብ ህዝቡ ዘላቂ ስላም ክሰፍን ዘይምነ መሪሕነት ጥራይ ኢዩ ክኸውን። ድሕሪ ምእላይ ስዕረት ህግደፍ፣ ዶባትና ብምርድዳእ ተሓንጺዶ መገዲ ስላም ክሕዝ ከሎ ኢዩ ናይ ክልቲኡ ኣሕዋት ህዝብታት ረብሓ ውሑስ ዝኸውን።

ሓቂ ግበር ኣብ መገዲ ባቡር ደቅስ - ሓቂ ምዝራብ ኢዩ ናይ ሕልና ቅሳነት ዝህበካ።